במה

רק ביזרעאל

מה גרם לבמאי יוסי יזרעאלי לפנות לפרינג' אחרי שנים של עשייה בלב המיינסטרים? // מרט פרחומובסקי

צילום: זיו שדה

תמיד אמרנו שיותר כיף בשוליים. יוסי יזרעאלי

יוסי יזרעאלי (71) ממציא את עצמו מחדש. הבמאי הדגול, שמאחוריו קריירה מופלאה של קרוב ל־50 שנה, עם עשרות רבות של הצגות שיצר בארץ ובחו"ל, כולל יצירות מיתולוגיות ממש כמו "עוץ לי גוץ לי" ו"איש חסיד היה", מצא לעצמו לפני כמה שנים בית חדש דווקא בפרינג', בתיאטרון תמונע – שם הוא רוקח הצגות מהסוג שלא עשה אף פעם לפני כן. יזרעאלי עצמו קורא לזה סטארט־אפ – מחזות פיוטיים ומינימליסטיים פרי עטו, שהוא מביים וגם משחק בהם, לראשונה בחייו. הסטארט־אפ של יזרעאלי בתמונע התחיל לפני שנתיים, עם מלודרמת המתח "רחביה", ונמשך בימים אלה עם "חלומות של אנונימוס", עבודה מסתורית ומיוחדת במינה, שבה הוא מתמודד עם מהות היצירה האמנותית. "ברגע שאני לא ממציא את עצמי מחדש, אני בן אדם אומלל", קובע יזרעאלי.

"הטריטוריות שאני מתעסק בהן צריכות להיות תמיד בתוליות ולא ממופות, גם בחיים האישיים. מקום שהוא מוכר וידוע משמים אותי, אני פשוט נובל. הדבר הזה הוא תנאי להישרדות שלי".

ובכל זאת, מה היו הנסיבות של התפנית המפתיעה הזאת בקריירה שלך?

"בנוגע למעבר לכתיבה, אני זוכר את הרגע הזה במדויק. לפני חמש שנים הייתי אמור לביים את 'המלך ליר' בהפקה משותפת של בית ליסין והקאמרי, והם ביטלו את ההפקה בצורה די מוזרה, אז כפעולת תגמול התחלתי לכתוב, הוצאתי כך את הכעס שלי. כתבתי אז את המחזה הראשון שלי, 'החתונות של אימא', שעלה בתמונע, ומאז לא הפסקתי. מה שהבנתי לגבי הכתיבה הוא שבעצם הכנתי את עצמי לזה במשך 40 שנה. בנוגע למשחק, זאת הייתה הפתעה מוחלטת מבחינתי. אני לא שחקן מתוסכל ולא התכוונתי לשחק אף פעם. מה שקרה הוא שלפני העבודה על 'רחביה', לשחקן שהיה אמור לשחק את התפקיד הראשי הייתה בעיה בלוח הזמנים, ומכורח הנסיבות החלטתי לקפוץ למים. בסופו של דבר גיליתי שאני מאוד נהנה מזה. זאת תקופה של הרפתקה ענקית".

"חלומות של אנונימוס" היא בעצם הצגה על אמנות. הדמות שלך, השחקן הוותיק ארתור פיין, מתמודדת בה עם המצפון שלה, שמציק לה בגלל הפחד שלה לגעת בעבודתה 'בחורף התחתון'. האם בעצם אתה אומר שלא תיתכן אמנות בלי נגיעה במוות?

"כן. מה שלא נוגע במוות, באפלה, בקיצוניות – לא חי. האמנים הם שליחי ציבור, שלוקחים על עצמם את התפקיד לגעת באפלה למען הכלל, ובכך פותחים פתחי מילוט לעולם הבא. לכן כשאנחנו לא עושים את זה, כשאנחנו מוכרים לאנשים זכוכיות במקום יהלומים, אנחנו בוגדים בתפקיד שלנו. הפרדוקס הוא שאנחנו אף פעם לא נצליח לגעת בדבר הזה באמת, אנחנו כישלון ידוע מראש מעצם ההוויה שלנו, אבל חייבים לשאוף לשם".

אחרי שלאורך כל הקריירה שלך יצרת במיינסטרים, היום אתה מוצא את עצמך בשוליים. האם זה דינו של האמן המחפש בתיאטרון הישראלי העכשווי?

"גם כשביימתי בתיאטראות גדולים, אלה היו הרפתקאות. בהבימה ביימתי את 'פר גינט' של איבסן בהפקה ענקית, שעבדה רק בחלקה, אבל זה היה ניסיון לכבוש את האוורסט, לא את גבעת המורה. ביימתי לראשונה עיבודים של עגנון, את 'מדיאה' של סנקה, את 'נושים' של סטרינדברג. גם כשעשיתי את ארתור מילר, אלה לא היו דווקא המחזות המוכרים והידועים, שמעלים שוב ושוב. זה היה המיינסטרים של אז, בעוד היום המיינסטרים בתיאטרון הישראלי נראה כאילו שני סוכני ביטוח ביטחו אותו נגד כל הסיכונים. התיאטרון והקהל מצטופפים היום סביב המוכר והידוע. אפילו כשמעלים בתיאטראות הרפרטואריים קלאסיקה, זאת קלאסיקה לייט. כשעושים ברכט, אז עושים ברכט חביב, בעוד שבעיניי ברכט חביב הוא כמו אריה עם שיניים תותבות. יש בתהליך הזה סכנה אסטרטגית, כי הוא יוצר קהל רופס שנרתע מחשיבה מורכבת, ויש לזה גם השפעה פוליטית. דווקא בפרינג', במקומות כמו תמונע, מעלים היום חומרים שבתיאטרון הרפרטוארי לא מעזים לגעת בהם. כשאני עובד בתמונע, אני מרגיש קצת כמו במערה של האיסיים בתקופת בית שני, ששם הם שימרו את הנכסים התרבותיים בזמנים של פורענות".

"חלומות של אנונימוס", תמונע, שבת 20:00, 65 ש"ח

במה